

НОВ УНИВЕРСИТЕТ ЗА ЕДИН НОВ СВЯТ

Сър Джон Даниел

Увод

Уважаеми г-н Председателю на Настоятелството, студенти и преподаватели от Нов български университет, госпожи и господа, Много благодаря за честта, която ми оказвате днес. Откакто преди почти десет години станах Ректор на The Open University, изпитвам особена гордост от партньорството, което установихме и развихме със страните от централна и източна Европа. Като резултат от това партньорство се случиха много хубави неща. Хиляди хора бяха "въоръжени" със знания и умения в областта на мениджмънта, които им позволиха да допринесат за развитието на икономиката на своите страни и да подобрят собствения си живот. Аз съм особено горд с партньорството, което установихме с Новия български университет. През 90-те години на отминалия век вие трябваше да разработвате и реализирате академичните си програми в изключително трудна икономическа обстановка. Прекланям се пред преподавателите и служителите на НБУ за техния кураж и отдаденост на делото. С особено удоволствие се връщам към спомените от предишните си посещения в България. Спомням си, че когато бях тук, заработи за първи път електронната връзка с The Open University. Почувства се голямата разлика, която това нововъведение внесе в комуникациите между колеги. С удоволствие се връщам към спомените си от красивия Рилски манастир и от неделната служба в храм-паметника Александър Невски. Всичко това превръща приемането ми за почтен член на вашата академична общност в специална привилегия и аз ще пазя това членство като нещо скъпо. Поздравявам всички вас за големите неща, които постигнахте в трудни условия, и се радвам, че икономическата ситуация става постепенно по-благоприятна за важната дейност, която извършвате.

Новият свят

По случай това щастливо събитие бях помолен за кратко академично слово и за мен е удоволствие да говоря сега тук пред вас. Избрах като заглавие "Нов университет за един нов свят". Отначало бих искал да помислим заедно за промените, които настъпиха в света за краткия период откакто започна сътрудничеството между НБУ и ОУ. След това ще се спра върху предизвикателствата и благоприятните възможности за един нов университет в този нов свят. Когато започна нашето сътрудничество, берлинската стена бе паднала току-що, известявайки края на дългия период на разделение между Изтока и Запада, който ние наричахме студената война. За по-голямата част от 90-те години говорим като за периода след студената война. Някои го определиха като нов световен ред, но това едва ли е най-подходящо, след като периодът се характеризираше с доста безредие и в политиката, и в икономиката. Днес чувате повече за новата международна система и за движещата тенденция към глобализация, която, изглежда, я определя. Под неподредената и неспокойна повърхност на 90-те години се случваха неща, които създаваха свят, много различен от този през годините на студената война. По онова време вие в България и ние във Великобритания споделяхме еднакви общочовешки ценности, но повечето от останалите аспекти на нашето политическо, икономическо или технологично ежедневие и опит бяха различни. Днес ние споделяме значително по-широк набор от опит и отношения. Какво доведе до тази разлика? Струва ми се, че падането на берлинската стена символизира процеса на демократизация, който вече настъпваше и набираше все по-голяма скорост през 90-те години и който още продължава. Позволете ми да открия четири основни области. Първо, налице бе демократизиране във финансовата област. Тъй като бариерите между страните паднаха, капиталът потече по света в нарастващи обеми и с нарастваща бързина. Хората получиха по-голяма свобода да инвестират парите си където самите те намерят за добре. Естествена последица от тази тенденция бе, че правителствата загубиха властта да определят едностранно "физиономията" на своите икономики. Не смятам, че е нужно да се спирам подробно върху проблемите, които произтичаха в България по тази причина. Второ, налице бе демократизация в технологията. Това е отново дългосрочна тенденция, изразяваща се в създаване на технологии, които могат да бъдат контролирани от отделната личност. Както има влакове, чрез които пътуваме групово, така разполагаме и с леки автомобили, които можем да шофираме сами. Заедно с киното, където гледаме филми групово, разполагаме с телевизия, която ни позволява да изберем какво да гледаме според индивидуалния си избор. Компютрите бяха големи, скъпи машини, които само правителствата и големите фирми можеха да си позволят. Днес те са средство, което отделните хора могат да притежават и използват. Технологията спомогна да се задвижи и трети процес на демократизация, демократизация на информацията. Сега за властите е много по-трудно да контролират какво може да знае човек. Свободата на информацията вече бе нараснала с разпространението на вестници, радио, телевизия и телефони. Днес Интернет и Световната мрежа (WWW) улесняват неимоверно много разпространението на информация по целия свят, независимо от това дали тя е истинна или невярна. Четвъртият процес на демократизация, в който всички тук сме ангажирани, е демократизация на обучението. Тя измина много дълъг път при обучението на децата. Малко са държавите, които не са си поставили цел да дадат възможност на всички деца да ходят на училище безплатно. Демократизацията във висшето образование обаче ще трябва да извърви още дълъг път. Университетите във всички страни все още ограничават приема си до относително малък брой студенти. Аз се гордея, че ръководя The Open University (Отворения университет), който превърна отвореността си към хората в свой идеал. Аз се гордея и с НБУ, който също се е посветил на каузата да предоставя възможността за висше образование на повече хора. Това са четирите процеса на демократизация: на финансите, на технологията, на информацията и на обучението, които реализираха бърз напредък през 90-те години; те продължават и през новия век. Би било интересно на фона на всички тези промени да направим едно сравнение, условно наречено "преди – след". Кои са основните разлики между ерата на студената война и тази първа година на новия век? Томас Фридман от Ню Йорк Таймс отбелязва няколко интересни контраста.

Първо, основната черта на ерата на студената война беше разделението между Изтока и Запада, символизирано от берлинската стена. Основната черта на ситуацията днес е интеграцията на всички части на света, чийто символ е световната уебмрежа. Второ, друг символ на студената война бе "горещата" линия, свързваща червените телефони в Москва и Вашингтон. Ние поверявахме на двамата президенти отговорността да избегнат унищожаването ни от една ядрена война. Но днес, в интегрирания свят на световната мрежа, никой не носи отговорност по този начин. Интернет позволява на човек да си общува с когото пожелае. Фридман сравнява ерата на студената война със сумото. Малко са възможностите за състезание, когато решаващи фактори са теглото и големината. Днес най-добрата спортна аналогия е спринтът на 100 метра. Решаващи там са не размерът и теглото, а бързината и кадърността.

Накрая, характерен символ на тоталитарната държава от ерата на студената война бе фразата от известната книга на Джордж Оруел (1984): "Големият брат те наблюдава". Този израз обобщава ролята на държавата, която създаваше и толерираше атмосферата на взаимно подозрение и недоверие, за да е сигурна, че гражданите няма да смеят да се съюзават срещу нейната

власт. Днес "големият брат" го няма, но не е ли заместен от много малки братя, които могат да използват Интернет, за да нахлуят по нов начин в нашето лично пространство.

Тези примери показват колко много се е променил светът за десет години. Сигурен съм, че има много хора в България, както и във Великобритания, които се чудят дали цялата тази промяна е за добро. Този нов свят поставя повече предизвикателства пред отделния човек. Може да не харесвахме всички аспекти на ролята на държавата в нашия живот, но тя бе предвидима. Работата ни невинаги беше вълнуваща, но можехме да разчитаме на нея. Днес всичко е много по-несигурно. Ролята на държавата е по-малка. Нововъведенията непрекъснато променят средствата и инструментите, които използваме в ежедневието си. Налага се непрекъснато да придобиваме нови умения. Днес никой не контролира силите на промяната. Всички ние днес приличаме на някакво електронно стадо.

Всичко това натоварва със специална отговорност университетите, - най-вече тук, в България, където промяната беше толкова драматична, а резултатите от нейното извършване - толкова неясни. Каква е ролята на университетите? Как би трябвало да се създават те?

Новият университет

Първите университети - историческите учебни заведения на средновековна Европа в Болоня, Париж и Оксфорд, са създадени от студентите, които са се събирали заедно като общност и са плащали на професорите, за да им преподават. С годините църквата и кралските семейства в Европа заиграха все по-голяма роля в създаване и поддържане на университетите, много от които се превърнаха в независими, самоуправляващи се фондации. По-късно, през втората половина на миналия век, голяма част от европейските университети влязоха в близки взаимоотношения с държавата, която осигуряваше по-голямата част от техните фондове чрез министерствата на образованието. Днес в резултат от нарастващото търсене на висше образование и на промените, които изложих, възникнаха нови университети. Нов български университет е един от тях. Тези нови университети са различни по характер. Някои от тях, наричани корпоративни университети, са били създадени от големи компании за обучение на техния персонал. Други, особено в САЩ, са били създадени като рискови предприятия с цел печалба. В същото време много държави намаляват финансовата си поддръжка за държавните университети, така че те, волю - неволю, трябва да обръщат по-голямо внимание на пазара. И така, днес съществуват различни по вид университети. Имат ли те обща цел? Трябва ли да имат обща цел? Всички университети обучават студенти, но се наблюдава голямо разнообразие в това какво преподават, на кого преподават и как преподават.

Какво преподават университетите? Старите университети обикновено обучават млади студенти, които присъстват редовно на занятията. Често те подбират внимателно студентите си измежду показаните най-добри резултати на изпитите. Много от по-новите университети и особено тези, които искат да печалят, обучават по-възрастни студенти, които учат задочно. Тъй като това са студенти, които идват с опит от живота и работата и които са високо мотивирани, няма необходимост да бъдат предварително селектирани по успеваемост.

Как обучават университетите? Дълго време обучението се осъществяваше в класната стая или лекционната зала, но това сега се променя бързо. The Open University се гордее с пионерската си роля за навлизане на модерните методи на дистанционно обучение в света. Горд е и с това, че НБУ, който предлага различни форми на обучение, прокарва чрез Училището по мениджмънт нашите методи за дистанционно обучение в България. Примерите, които посочих, показват, че днес университетите разполагат с голямо разнообразие от подходи за това какво да преподават, кого да обучават и как да го обучават. Независимо от това аз вярвам, че зад работата на всички университети би трябвало да стои обща цел.

Ролята на университетите е "да помагат на хората да поддържат независимо разбиране за своя свят". Какво означават тези думи? Думата независимо подчертава уникалната роля на университетите като създаващи разбиране. В света на знанията мнозина претендират за правото да ни помагат да разбираме и интерпретираме света. Обаче Повечето от носителите на тези претенции обаче: преса, телевизия и правителство, не могат да бъдат независими от комерсиалните и политически интереси. Самостоятелната и безпристрастна природа на истинския университет остава уникална. Думата разбиране означава да отидем отвъд информацията, означава да отидем отвъд знанието, означава знание, овладяно с чувство на отговорност как да се достигне до него, за да може то да бъде превърнато в основа за действие. Университетите помагат на хората да разберат своя свят. Днес нашият свят включва нашата местна общност, нашата нация и земята като цяло. Тези компоненти на нашите светове и отношението между тях се променят непрекъснато, което означава, че нашето разбиране се нуждае от непрекъснато обновление. И фокусът пада върху хората. Всички хора. Университетското образование не може да бъде ограничавано повече в рамките на определен елит. Всеки има нужда да разбере своя свят, за да може да предприеме ефективни действия. Аз съм много горд с факта, че първата цел на The Open University е да бъде отворен за хората. Как университетите помагат на хората да поддържат независимо разбиране на нашия свят? Моята теза е, че добрите университети не дават на хората готови отговори. Те обучават хората да задават въпроси. Хората стигат до разбиране чрез задаване на въпроси и проверка на отговорите по отношение на по-нататъшни въпроси. Това е основен принцип в обучението, което предлага The Open University. Ние винаги се опитваме да дадем на студентите няколко гледни точки към даден проблем и чрез задаване на въпроси да ги водим към решението, която от тях е най-задоволителна или пък че нито една от тях е достатъчно убедителна. Повечето от студентите отначало се разочароват от този подход, но в края на обучението си смятат, че им дава усещането за свобода. Завършвам, поздравявайки всички тук присъстващи, които са учили в Нов български университет, и по-специално тези, които са били в курсовете на The Open University. Ние сме много горди с вашите постижения. Надявам се, че сте постигнали разбиране, което можете да използвате ефективно в своя живот и работа. Да станеш почтен член на академичната общност на Нов български университет е голяма привилегия.